

Bestuurlijke masterclass

Eendaags programma

‘Van oud naar nieuw denken; van kennis naar wijsheid’

We leven in ongekende maatschappelijk en politieke tijden, gekenmerkt door een diepgeworteld crisisgevoel, waarbij voor tal van grote maatschappelijke en politieke vraagstukken én geen afdoende verklaringen zijn én antwoorden en oplossingen niet eenvoudig te realiseren. Denk aan de stikstofcrisis, maar ook aan de aard en omvang van de klimaatcrisis, die zich veel sneller doorzet dan voorzien. Maar ook de Brexit-discussie, de dreiging van criminele organisaties die de rechtstaat onder vuur nemen, het vraagstuk van de negatieve rente en toenemende internationale politieke spanningen bevestigen dat crisisgevoel. Kenmerkend voor deze crises is dat het erop lijkt dat oude verklaringen en recepten om uit de crisis te geraken niet meer voldoen. Dat maakt de crisis tot een existentiële crisis oftewel systeemcrisis.

Volgens o.a. transitieprofessor Jan Rotmans, maar met hem vele anderen, zijn we in ons tijdsgewricht getuige van het einde van een tijdperk en is er inderdaad sprake van een systeemcrisis. Volgens Rotmans zijn we in transitie naar een ander, nieuw tijdperk, waarbij we afscheid moeten nemen van oude denkbeelden, (wetenschappelijke) verklaringen en ‘oud’ beleid, dat niet meer voldoet en ‘we’ zoekende zijn naar alternatieve verklaringen en oplossingen om niet alleen het huidig crisistijdsgewricht te begrijpen, maar ook om vanuit dat begrip opzoek te gaan naar andere oplossingen en antwoorden op tal van maatschappelijke en politieke vraagstukken. Oplossingen en antwoorden die verschillen van wat in de schappen van het bestaand wetenschappelijk en beleidsmatig denken, te vinden is.

Dit eendaags in company programma staat in het teken van deze transitie van het oude naar het nieuwe tijdperk. Of met de woorden van Jan Rotmans: in het teken van de uittocht van de institutionele werkelijkheid naar die van de menswerkelijkheid. We volgen met de deelnemers het pad van de mythologische helden. Het is de bekende schrijver Joseph Campbell die in zijn boek *De Held met de duizend gezichten* deze route, die in alle oude verhalen, zoals legenden, mythen en sprookjes te vinden is, heeft blootgelegd. De eerste stap is ‘de oproep tot het avontuur’, waarbij de mythologische held onverwachts en onvoorzien in een diepe, vaak existentiële crisis belandt. Het kenmerkende van deze fase is, dat de mythologische held ontdekt dat hij of zij niet verder kan, zoals hij of zij dat gewend was. Oude ideeën voldoen niet meer. Het oude houvast en begrippenkader ligt aan gruzelementen en valt niet meer te ‘lijmen’.

In de eerste fase van de mythologische heldentocht verkennen we deze crisis nader en ontdekken we dat het (mede) de crisis van het Verlichtingsgedachte goed is. Het is de crisis van de Verlichting. Het tijdperk dat ten einde loopt, zo zullen we ontdekken, is het tijdperk dat in hoge mate is gedomineerd en vormgegeven door het Verlichtingsgedachtegoed, dat ervan uitgaat dat de menselijke ratio, wetenschap en technologische innovatie de motoren zijn van de menselijke vooruitgang. We ontdekken dat het juist deze aannames zijn, die niet

(meer) kloppen en dat het vasthouden aan deze achterhaalde aannames, mede verantwoordelijk is voor de huidige (wereldwijde)crisis, waar we in zijn beland.

In de tweede fase van het mythologisch heldenverhaal, waarin de mythologische held zich én moet verzoenen met de gedachte dat oude (verlichtings)denkbeelden en overtuigingen niet meer voldoen én zich comfortabel moet gaan voelen met dit inzicht, leren we de rijkdom in te zien van het even 'niet-meer-weten'. We bekwamen ons in de onzekerheidskunde. We ontdekken het 'zwarte zwanen'-fenomeen van de bekende socioloog Taleb, die overtuigend aantoont dat de verlichtingsgedachte dat met wetenschap en ratio de wereld gekend en verklaard kan worden in zichzelf een grote illusie is. Ondanks haar pretenties en grootspraak, zo zullen we in deze fase ontdekken, geeft het verlichtingsgedachtegoed in veel gevallen niet thuis. Ze heeft veelal geen verklaringen en oplossingen meer in huis. We ontdekken de relatieve waarde van vermeende rationele verklaringen. Het vraagt van de deelnemers zich te leren verzoenen met de gedachte dat het wetenschappelijk verlichtingsgedachtegoed niet meer voldoet om het huidig crisestijdsgewricht te begrijpen en te verklaren.

Dat roept vervolgens de vraag op of, nu het verlichtingswetenschappelijk gedachtegoed zelf in crisis is, er alternatieven zijn om wel tot een beter begrip te komen. Deze vraag is urgent, omdat we geen goede verklaringen hebben voor zwarte-zwanen-fenomenen, terwijl deze gebeurtenissen vaak een groot maatschappelijk effect teweeg brengen. We zullen ontdekken dat genoemde fenomenen een (onbekende) scheppingskracht representeren, waar we met de verlichtingsgereedschapskist geen verklaring voor hebben.

In de vervolgstap van de mythologische zoektocht ontdekken we dat er vanuit de aloude wijsheid tradities wel antwoorden en verklaringen te vinden zijn. We ontdekken dat deze scheppingskracht in deze oude wijsheidstradities een naam heeft: geesteskracht, die niet met de ratio en het verstand te ontsluiten is, maar wel met intuïtie en 'out-of-the-box-denken'. De mythologische held ontdekt hier de wijsheid dat er een verschil is tussen rationeel- en geestelijk denken.

Aan de hand van oude wijsheidsbronnen – of wel de hermetische wijsheid – verkennen we deze geestelijke scheppingskracht nader en onderzoeken we of deze hermetische wijsheidsbronnen ons wel verder kunnen helpen om het huidig tijdsgewricht te verstaan. Vinden we hier inzichten die kunnen verklaren waarom het verlichtingstijdperk vastloopt en afloopt? Zijn er gedachten en ideeën te vinden die licht kunnen laten schijnen op de contouren van het nieuwe tijdperk dat zich aan het manifesteren is? En zo ja, wat betekent dat dan voor de dagelijkse bestuurspraktijk? Wat zijn de oude bestuurlijke oplossingen, voortkomend uit het rationele denken over maatschappelijke vraagstukken en wat de nieuwe, die geïnspireerd zijn vanuit en door het geestelijk denken?

In de derde fase van deze bestuurlijke (mythologische) ontdekkingstocht heeft de mythologische held, na een intensieve strijd, ook wel 'de reis door de nacht' genoemd, oude zienswijzen en denkbeelden ingeruild voor nieuwe inzichten, gevonden in de aloude wijsheidstradities. Zodoende 'wijs' is geworden, keert de held terug naar 'zijn' mensen, om hen te vertellen over zijn vondsten en nieuwe inzichten. Hij of zij weet nu dat er naast de

verlichtingsratio nog andere bronnen van kennis- en inzicht zijn, zoals 'gevoel' en 'intuïtie'. In het laatste onderdeel van het programma gaat het vooral over het (scheppende) Woord. Gedurende de mythologische reis hebben de deelnemers een belangwekkend wijsheidsinzicht opgedaan, namelijk dat de objectieve werkelijkheid, het kernleerstuk van het verlichtingsgedachtegoed, niet bestaat en rust op fundamenteën van onwetendheid en illusie. De moderne mythologische held weet dat (maatschappelijke) werkelijkheden elke dag weer worden geschapen en weet dat het Woord in dat geestelijke scheppingsproces van cruciale betekenis is. Hij of zij weet dat juist in tijden van existentiële transities het Woord als werkelijkheid-scheppende activiteit het verschil kan maken. Vanuit de rijke traditie van de retorica ontdekken we de bezielende scheppingskracht van de taal.

Tot slot gaan de deelnemers zelf met het scheppende woord aan de slag in een praktische oefening waarin we het onderscheid leren tussen het oude institutioneel-rationeel denken en communiceren en het nieuwe, geestelijk denken en communiceren, passend in het nieuwe, aanbrekende tijdperk van de mens-werkelijkheid.

Programma:

Inleiding Hans Siepel:

'Over de crisis van de Verlichting en het einde van een tijdperk'

Inleiding Irene Nijhof:

'Onzekerheidskunde als richting naar een nieuw begrijpen'

Inleiding Hans Siepel:

'Wijsheid als antwoord op de crisis van de Verlichting; de contouren van een nieuwe tijd, met een communicatie nieuwe stijl'

Inleiding Emanuel Rutten:

'Communicatie als het scheppende woord'. De kracht van de taal.

Oefenen met een bestuurlijk vraagstuk en/of het houden van een toespraak.

